УДК 37.014.3:373.5.046-021.54]:004.8

Галина МОШКОВСЬКА,
старший викладач кафедри
педагогіки й освітніх інновацій
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНІХ СИСТЕМ У 2026 РОЦІ: ТЕХНОЛОГІЧНА КОНВЕРГЕНЦІЯ, ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Анотація. *У статті здійснено комплексний теоретико-методологічний аналіз та систематизацію провідних тенденцій розвитку світової та національної освітніх систем у 2026 році. Досліджено концептуальні зміни в парадигмі навчання, викликані масовою інтеграцією штучного інтелекту як когнітивного партнера. Проаналізовано перехід від традиційного бюрократичного менеджменту до цифрових екосистем управління на прикладі платформи «Мрія». Особливу увагу приділено філософсько-педагогічному обґрунтуванню реформи трирічної профільної старшої школи в Україні в контексті розбудови індивідуальних освітніх траєкторій. Визначено ключові виклики сучасності: цифровий розрив, трансформацію академічної доброчесності та еволюцію ролі педагога від транслятора знань до ментора.*

Ключові слова: *освітні тренди 2026, цифрові екосистеми, генеративний штучний інтелект, профільна середня освіта, індивідуальна освітня траєкторія, екосистема «Мрія», Lifelong Learning.*

Abstract. *The article presents a comprehensive theoretical and methodological analysis and systematization of leading trends in the development of global and national education systems in 2026. It examines conceptual shifts in the learning paradigm driven by the mass integration of artificial intelligence as a cognitive partner. The transition from traditional bureaucratic management to digital management ecosystems is analyzed, using the «Mriya» platform as a case study. Particular attention is paid to the philosophical and pedagogical rationale for the three-year specialized upper secondary school reform in Ukraine within the context of developing individual educational trajectories. Key contemporary challenges are identified: the digital divide, the transformation of academic integrity, and the evolution of the educator's role from a transmitter of knowledge to a mentor.*

© Мошковська Г., 2026

Key words: *2026 educational trends, digital ecosystems, generative artificial intelligence, specialized secondary education, individual educational trajectory, «Mriya» ecosystem, lifelong learning.*

Постановка проблеми. Станом на 2026 рік світовий простір фіксує завершення епохи класичної дидактики, закладеної ще в період індустріалізації. Традиційна модель освіти, що базувалася на жорсткій стандартизації, лінійності навчальних планів та пасивній ролі здобувача освіти, остаточно вичерпала свій адаптивний потенціал. Сучасне інформаційне суспільство висуває абсолютно нові вимоги до людського капіталу: гнучкість мислення, здатність до постійного перенавчання (Lifelong Learning), висока цифрова компетентність та навички критичного аналізу значних масивів даних.

В Україні означені процеси мають унікальний та екстремальний характер. Модернізація галузі відбувається в умовах тривалого безпекового кризового стану та повоєнного відновлення, що вимагає від держави не просто точкових реформ, а фундаментального стрибка (leapfrogging) у зв'язку із застарілими технологічними етапами. Перехід до цифрового менеджменту та запуск профільної старшої школи у 2026 році є ключовими елементами цього процесу. Теоретичне осмислення таких змін, фіксація їхньої структури та прогнозування наслідків є критично важливими для формування нової державної освітньої політики.

Представлене нами дослідження базується на фундаментальних принципах системного, структурно-функціонального та компаративного підходів. Науковий аналіз здійснювався без залучення вузьких емпіричних експериментів, натомість пріоритет надано загальнонауковим теоретичним методам, серед яких: ідеалізація та моделювання (для створення абстрактної концептуальної моделі індивідуальної освітньої траєкторії учня у цифровізованому просторі); контент-аналіз (для інтерпретації нормативно-правових актів, концептуальних записок МОН України, звітів Світового економічного форуму та ЮНЕСКО за 2024–2026 роки); аксіологічний підхід (з метою оцінювання зміни в системі цінностей суб'єктів освіти (педагогів, учнів, батьків) в умовах домінування цифрових інтерфейсів); метод екстраполяції (для визначення довгострокових наслідків впровадження сучасних трендів на період до 2030 року).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Теоретичні засади інформатизації освіти й розвитку відкритих освітніх систем закладені в працях провідних українських та закордонних учених, зокрема В. Бикова, О. Співаковського, М. Кастельса, О. Тоффлера. Концептуальні підходи до

індивідуалізації навчання розроблялися в межах людиноцентричної педагогічної парадигми.

Однак стрімка конвергенція (злиття) штучного інтелекту, хмарних технологій та державних управлінських платформ, що стала реальністю саме у 2025–2026 роках, створила новий емпіричний та теоретичний вакуум. Більшість наявних досліджень розглядають цифровізацію як допоміжний інструмент, тоді як у 2026 році вона перетворилася на базове середовище існування освіти. Це зумовлює необхідність оновленого, комплексного теоретичного аналізу.

Мета статті – здійснити системний теоретичний аналіз провідних освітніх трендів 2026 року, окреслити механізми їхнього впливу на архітектуру навчального процесу, а також обґрунтувати концептуальну модель розвитку профільної школи майбутнього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо період 2023–2024 років в освіті характеризувався панічними настроями в академічному середовищі, спробами технічно заблокувати доступ до великих мовних моделей (LLM) та звинуваченнями учнів у масовому плагіаті, то у 2026 році відбулася повна концептуальна легалізація штучного інтелекту. Штучний інтелект *(далі – ШІ)* більше не розглядається як загроза чи «шпаргалка»: він набув статусу когнітивного партнера (cognitive partner) та персонального асистента для всіх учасників освітнього процесу.

У теоретичному вимірі такий перехід означає зміну дидактичного трикутника «учитель – учень – навчальний матеріал» на тетраедр, де четвертою повноцінною вершиною став штучний інтелект. Нейромережі виконують функцію медіатора, здатного миттєво адаптувати форму подачі матеріалу під індивідуальний когнітивний стиль сприйняття здобувача знань.

Теоретичний аналіз професійної діяльності вчителя у 2026 році свідчить про радикальну зміну часового балансу його праці. Штучний інтелект перебрав на себе до 50 % рутинних технічних операцій, серед яких:

– генерація персоналізованих варіантів тестових завдань та дидактичних карток.

– створення базових мультимедійних презентацій та інтерактивних сценаріїв уроків.

– первинний семантичний аналіз та перевірка стандартизованих робіт учнів.

– формування аналітичних звітів про динаміку успішності класу.

Звільнений від бюрократичного та технічного навантаження час педагог спрямовує на реалізацію виховної, менторської та психологічної функцій, що повертає професії вчителя її первинний гуманістичний зміст.

Завдяки алгоритмам ШІ реалізується концепція гіперперсоналізації. Традиційний підручник як статичний текст, однаковий для тисяч учнів, поступово відходить у минуле. Натомість йому на зміну приходить динамічне навчальне середовище, де той самий фізичний чи історичний закон може бути пояснений учневі за допомогою різних модальностей: текстової, візуальної (інфографіка, генерована ШІ), аудіальної, інтерактивно-ігрової, залежно від того, як засвоює інформацію конкретна дитина.

До 2026 року цифровізація освіти мала фрагментарний характер: окремо існували електронні щоденники різних комерційних розробників, окремо – бази даних міністерства, окремо – платформи для онлайн-навчання. У 2026 році стратегічним трендом стало створення інтегрованих загальнодержавних екосистем. В Україні таким ядром став застосунок та ***платформа «Мрія»***.

Теоретична сутність такої екосистеми полягає у створенні безшовного цифрового середовища, що супроводжує людину від дошкільного віку до виходу на ринок праці. Це не просто заміна паперового журналу на електронний, а створення єдиного дата-центричного простору (data-driven education).

Упровадження платформ нового покоління повністю ліквідувало потребу в паперових носіях. Уся звітність формується автоматично, на основі первинних даних, що вносяться в систему в один клік.

Для наочності порівняємо дві моделі організації освітнього менеджменту *(див. табл.)*.

Таблиця

Порівняльна характеристика моделей організації освітнього менеджменту

Параметр порівняння	**Бюрократична модель (до 2024 р.)**	**Екосистемна цифрова модель (2026 р.)**
Збір та обробка даних	ручне заповнення паперових форм, зведення звітів на рівні районів тижнями	миттєва автоматична аналітика (Real-time data) на хмарних серверах
Комунікація суб’єктів	розпорошеність (телефонні дзвінки, батьківські збори, десятки чатів)	єдиний захищений безпековий та комунікаційний канал усередині платформи

Продовження таблиці

Траєкторія розвитку учня	статична відомість оцінок за семестр без аналізу динаміки	цифрове портфоліо (ID-учня), що фіксує всі досягнення, курси та soft skills
Безпековий контур	відсутність інтегрованого контролю за перебуванням дитини в закладі	автоматичне сповіщення батьків про прибуття дитини в школу чи укриття

Важливим теоретичним аспектом платформ зразка 2026 року є зміна внутрішньої мотивації учнів через механізми гейміфікації. Цифровий профіль учня містить не лише оцінки, а й систему віртуальних відзнак (бейджів) за лідерство, допомогу однокласникам, прочитані книги чи успішне завершення додаткових мікрокурсів. Це перетворює рутинне навчання на захоплюючий процес досягнення цілей, де кожен крок візуалізується в особистому кабінеті, формуючи здорову внутрішню мотивацію.

У 2026 році одним із найрадикальніших кроків став активний запуск та пілотування моделі трирічної профільної старшої школи (у межах реалізації концепції Нової української школи). Ідеологічна основа цієї реформи полягає у відмові від радянського принципу «навчити всіх однаково».

У віці 15–17 років підліток уже має чітко виражені нахили та інтереси. Спроба примусово навчати його у випускних класах 18–20 обов'язковим предметам на поглибленому рівні призводить до когнітивного перевантаження та зниження загальної якості знань. Модель 2026 року структурує старшу школу за трьома основними напрямами:

– *академічний:* поглиблене вивчення обраних дисциплін із метою подальшого вступу до закладів вищої освіти;

– *професійний (ліцеї):* орієнтація на швидке здобуття практичної професії одночасно із загальною середньою освітою;

– *спеціалізований:* мистецькі, спортивні, військові заклади.

Теоретична модель профільного ліцею передбачає поділ навчального контенту на три блоки:

1. *Інваріантна частина (ядро):* обов'язкові для всіх загальнодержавні предмети (українська мова та література, англійська мова, історія України, математика, Захист України).

2. *Профільні предмети:* блок дисциплін, які учень обирає відповідно до обраного напряму (наприклад, поглиблене вивчення фізики, хімії чи ІТ-модулів).

3. *Вибіркові курси (курси за вибором):* повністю вільний сегмент (до 30–40 % навчального часу), де учень може самостійно обирати міжпредметні курси (наприклад: «фінансова грамотність», «основи критичного мислення», «креативне письмо»).

Отже, учень стає активним «архітектором» власної освіти, що закладає фундамент суб'єктності та відповідальності за власні життєві рішення.

Старша профільна школа 2026 року інтегрується з концепцією безперервного навчання (Lifelong Learning). Учні отримують можливість зараховувати результати неформальної та інформальної освіти. Якщо ліцеїст успішно завершив сертифікований курс із програмування чи дизайну на міжнародній платформі (Coursera, edX) або пройшов навчання в бізнес-школі, ці результати автоматично перезараховуються в його індивідуальний план завдяки хмарній взаємодії платформи «Мрія» з іншими реєстрами.

Теоретичний аналіз освітніх трендів 2026 року виявляє низку системних суперечностей і ризиків, які потребують детального наукового обговорення та розробки контрзаходів.

Гіперперсоналізація та екосистемний менеджмент бездоганно працюють за умови наявності безперебійного швидкісного інтернету, сучасних девайсів та стабільного енергопостачання. Проте в реаліях України існує суттєва асиметрія між великими мегаполісами та сільськими територіями, особливо в деокупованих чи прифронтових регіонах. Зокрема, спостерігається реальний ризик формування двошарової освітньої системи: перша (елітарна) – із повним доступом до ШІ-тьюторів та інноваційних ліцеїв; друга (периферійна) – з обмеженими інфраструктурними можливостями. Подолання такого розриву є головним геополітичним завданням освітнього менеджменту.

Масова доступність генеративного ШІ поставила під загрозу класичні форми контролю знань: написання рефератів, есе, розв'язання стандартних задач удома. Будь-який такий текст може бути згенерований ШІ за кілька секунд, причому наявні системи «антиплагіату» часто неспроможні ідентифікувати авторство нейромережі. Це вимагає зміни самої філософії контролю знань.

У 2026 році акцент зміщується з оцінювання *фінального продукту* (тексту есе чи розв'язаного тесту) на оцінювання *процесу мислення*. Основними формами стають усна презентація, публічний захист проєктів, командні хакатони, де учень повинен продемонструвати логіку аргументації, критичне мислення та м'які навички (Soft Skills) у реальному часі.

Найскладнішим є психологічний та антропологічний виклик реформи. Протягом століть учитель був «мудрецем на сцені» – єдиним монопольним

джерелом інформації для учня. Сьогодні учень може отримати будь-яку довідкову інформацію від ШІ швидше та детальніше.

Педагог, який відмовляється змінювати стиль роботи, втрачає авторитет. У 2026 році вчитель має трансформуватися у фасилітатора, ментора та психологічного коуча. Його завдання – не надиктувати конспект, а навчити дитину ставити правильні запитання, відрізняти фейки від фактів, справлятися зі стресом та працювати в команді. Цей перехід вимагає масштабної перепідготовки кадрів на рівні інститутів післядипломної освіти.

Висновки. Освітній простір у 2026 році характеризується глибокою технологічною конвергенцією. Генеративний штучний інтелект та комплексні державні цифрові екосистеми (на кшталт платформи «Мрія») перетворилися з інноваційних експериментів на базову інфраструктуру та середовище функціонування закладів освіти.

Цифровізація управління дозволила досягти реальної дебюрократизації педагогічної праці, звільнивши вчителя від рутинного паперового документообігу та надавши йому можливість сфокусуватися на менторській і виховній діяльності.

Реформа старшої школи (10–12 класи) знаменує перехід від застарілої моделі загального енциклопедизму до побудови індивідуальних освітніх траєкторій. Можливість вибору предметів та інтеграція мікрокурсів підвищують адаптивність випускників до вимог сучасного динамічного ринку праці.

Основними системними викликами нової парадигми є подолання цифрового розриву між регіонами, радикальна перебудова критеріїв академічної доброчесності в епоху ШІ та подолання психологічних бар’єрів під час переходу вчителя до ролі фасилітаторів.

Перспективи подальших досліджень в означеному напрямі потребують питання розробки нормативно-правової бази для легалізації контенту, створеного у співавторстві людини та ШІ, дослідження психологічного впливу тривалого перебування підлітків у гейміфікованих освітніх інтерфейсах, а також обґрунтування моделей фінансування профільної школи в умовах децентралізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биков В. Ю. Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.* 2010. № 9. С. 9–16.

2. Деякі питання функціонування освітнього мобільного додатка «Мрія» : постанова Кабінету Міністрів України від 16.02.2024 № 177. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2024-%D0%BF#Text (дата звернення: 02.08.2026).

3. Кремень В. Освіта: ідеї, роздуми, досвід: статті, доповіді, виступи, інтерв'ю : зібрання творів у 5 т. Т. 4: 2011–2016. Київ : Грамота, 2025. 392 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/750213/2/IV_tom_Kremen_392.pdf (дата звернення: 02.08.2026).

4. Концептуальні засади реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї) : наказ МОН України від 10.10.2024 № 1451. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1451729-24?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 03.08.2026).

5. Співаковський О. В. Цифрові інструменти забезпечення якості вищої освіти: виклики та перспективи. *Вища освіта України*. 2022. № 2. С. 45–53.

6. Філософія освіти : навчальний посібник / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 342 с.

7. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris : UNESCO Publishing, 2025. 48 p. URL: https://www.unesco.org/en (дата звернення: 05.09.2026).

Дата надходження до редакції: 15.08.2026